

Joan FERRATÉ

Del desig. Tres diaris

Pròleg («Clarícies») a cura de Jordi Cornudella

Barcelona: Empúries («Narrativa» 540), 2018, 135 p.

Gairebé durant un parell de setmanes, entre el 31 de juliol i el 12 d'agost de 1966, Ferraté escriu el primer dels tres diaris que aquest volum recull. De vacances a Roma, el diari arrenca de la insatisfacció produïda per la convivència amb Daphne, la mare de la seva filla. A aquesta experiència s'hi afegeix una misogínia exacerbada, fruit de l'herència hel·lènica en què l'autor es reconeix, que en algunes ocasions es manifesta a través d'entrades cruelíssimes, en què la dona és vista com un ésser abjecte, una bèstia absent d'intel·ligència, immoral i que es complau a «brutalitzar» el seu cos (p. 22-26).

La teoria del desig ferrateriana o, més en concret, l'obsessió eròtica pels noiets joves, s'imbrica amb la lectura dels clàssics grecs (Plató, Píndar), amb la contemplació dels nus, a les galeries d'art, dels màxims exponents de la pintura italiana del Renaixement i del Barroc (Tizià, Caravaggio), i amb l'escopofília autoinduïda a què l'aboca l'ambient estival, en què els carrers i les places de la *città eterna* s'agombolen d'adolescents de bellesa insinuant. Les fantasies homosexuals desfermades, tanmateix, solen derivar en una justificació final, a través d'arguments d'*auctoritas*, que pretén encabir-les dins els límits de la moralitat i de l'ordre.

Herència d'una determinada tradició cultural, preocupació pel llegat propi o deute amb l'educació del seu temps, sense entrar en cap anàlisi psicològica, es pot afirmar que, en aquest primer diari, damunt el cap de Ferraté, per bé que de forma continguda i emmascarada, encara plana el sentiment de culpa com una espasa de Dàmocles. Entre els altres factors que proven que aquest diari de Ferraté no és la suma indiscriminada de confessions espontànies sinó un producte literari meditat, caldria incloure la reproducció d'un sonet (p. 29); la gènesi i evolució de la traducció d'uns escolis de Píndar (p. 31-32); un volgut estil fragmentari, amb digressions amb apunts anecdòtics, i puntualment retòric, amb belles imatges metafòriques (p. 20, 28, 29-30); els inventaris d'obres pictòriques (p. 35, 41); la particular visió harmònica amb què teoritza l'estètica del Barroc (p. 39); i el «simbòlic acte final» amb què clou aquest primer diari sobre el desig, que implica un delictes amb besllums fetitxistes (p. 40).

El 12 de gener de 1970, vuit anys després d'haver arribat a Canadà, i per mitjà del seu amic José-Alonso Sed, Ferraté coneix un noi de setze anys d'origen ucraïnès, Daniel J. Szostakiwskyj, amb qui manté una relació intermitent durant poc més de tres anys. El segon diari que ofereix aquest recull, pròpiament dit «Diari de Daniel», abraça des del 25 de gener fins al 30 de maig de 1970, període en què l'autor es complau a relatar l'efervescència i la consumació del seu desig per aquest jove.

L'idil·li coincideix amb l'època en què Ferraté assumeix la direcció literària de Seix Barral, cosa que l'obliga a ser més a Barcelona que a Edmonton. Escrit parcialment en paral·lel amb el poemari *Llibre de Daniel* (1976), aquest segon diari mostra com la relació amorosa amb Daniel va ser, sens dubte, la que va comptar més per Ferraté, per no dir realment l'única (p. 46).

Mentre s'avança en la lectura dels tres diaris que ofereix el present volum, hom s'adona del creixent esforç d'abstracció a què se sotmet Ferraté, pàgina rere pàgina, i de la implacable lucidesa amb què s'autoanalitza, fins a arribar a una síntesi reflexiva final, en què, bo i assimilant-se amb el Valéry de *Cahiers*, ateny un estadi intel·lectual excepcionalment íntegre i radical (p. 125-135). De fet, en el segon diari ja comença a oferir mostres d'apunts paratextuals concernents a les convencions del gènere autobiogràfic: des de l'explicitació del famós pacte amb el lector, que l'obliga a confessar i no suprimir aspectes excessivament íntims per amor a la veritat (p. 50), fins a la repetició d'algun passatge per tal de recrear millor els records, que esdevenen confusos en la memòria (p. 48, 50-53, 58-61, 74-75).

La tendresa que Daniel inspira en Ferraté s'observa a través de la terminologia emprada per a referir-se a les trobades sexuals (p. 45-48, 54, 56, 59-61). En nombroses ocasions, Ferraté, seguint els tòpics de l'*amor hereos*, es presenta a si mateix com a víctima de la malaltia d'amor i descriu tots els símptomes d'aquesta patologia, segons les diferents fases de la relació amorosa: la idealització extrema de l'objecte cobejat (p. 69-72), l'obsessió per satisfer el desig (p. 56, 62-63), el temor a la no correspondència (p. 49, 56, 58), la malenconia i l'ansietat per un patiment futurible (p. 49, 56, 65, 68), i un debilitament tant mental com físic (p. 48, 67). El trastorn no s'atura un cop satisfet o consumat el desig, sinó que, aleshores, prossegueix tot manifestant-se en forma de gelosia i susceptibilitat paranoiques (p. 57), actituds violentes, possessives i egoistes que es delecten en tota mena de procacitats (p. 58-60, 63, 75, 78), por a la rutina i el tedi (p. 57) i desesperació per les separacions momentànies (p. 47). Així doncs, l'única sortida que troba el malalt per posar fi a aquest desori, malgrat el despit a què l'aboca, és la ruptura definitiva (p. 79-81).

El darrer diari d'aquest recull s'estrena l'1 d'agost de 1973 i s'allarga fins al 5 d'octubre de 1975 i, com l'anterior, està escrit a cavall entre Edmonton i Barcelona. Sembla que l'original contenia fotografies enganxades de nois *pin-up*, que, com el mateix Ferraté indica en una entrada, decideix eliminar un cop «esmussada» l'excitació que li produïren (p. 123). Un cop assolida la plena maduresa a la cinquantena i, com ell reconeix, delectant-se en la solitud, l'ordre i la tranquil·litat d'una etapa vital centrada a valorar la pròpia identitat i a aprofundir en l'autoconeixement (p. 94-98), l'únic objectiu d'aquest tercer diari és «pensar la meua vida a fons» (p. 120).

Això implicarà (re)«pensar» sobre totes les seves facetes. D'aquí que aquest darrer diari sobrepassi els anteriors. El lector hi trobarà un tractat sobre els pecats i les passions, el cos propi i l'aliè, i l'atracció sexual, que acaba derivant en una reflexió sobre l'escriptura (p. 85-87). Hi descobrirà tastos d'assaig en què Ferraté teoritza sobre les diferències entre l'escriptura i la parla (p. 88-89); les possibilitats del llenguatge per reflectir la realitat (p. 90-91); el dualisme entre satisfaccions d'arrel cultu-

ral, com el desig, i simples processos naturals, com la gana i la son (p. 100-101); la dicotomia entre la raó i els sentits, o entre la realitat i la ficció (ibíd.); la integració de l'experiència en el temps (p. 106-108); o la confrontació entre la paraula i la música (p. 111).

Entre la nòmina d'autors nostrats, Ferraté s'interessa, en primer lloc, per Llull i J. V. Foix, dos exponents de poesia obscura i intel·lectualitzada, en els quals es recolza per a justificar la lluita entre les dimensions sensible i espiritual de la condició humana (p. 100-101). Particular també és l'expressió del desig que Ferraté retroba en la poesia de Carner, que commou a través de fets circumstancials i anecdòtics, la qual invoca per escatir les correlacions entre desig, art i realitat (p. 110, 113-114). De tota manera, l'ascesi de Ferraté, és a dir, la formulació de les constants experimentacions i possessions d'un mateix –o, en altres paraules, l'acte d'abandonament i de fascinació pel vertigen suprem que la irracionalitat del desig causa –, s'identifica plenament amb la de Valéry (p. 125 i ss.). Per això l'intriga, i posa en el mateix sac, la puresa del Riba de *Salvatge cor* i de les *Elegies* (p. 131-132).

Com explica Jordi Cornudella al pròleg d'aquesta edició, Ferraté, un cop jubilat i reinstal·lat a Barcelona, ensenya a alguns amics els seus diaris i, pels volts dels anys noranta, decideix mecanografiar-los i revisar-los amb vista a una possible publicació. En el tercer diari és on millor es manifesta la conscienciació d'inserir aquests productes en el marc d'un gènere literari com ho és el del diari íntim. Així doncs, Ferraté hi explicita que l'acte d'escriptura té en primera instància un servidor com a lector (p. 103), que la recepció dels diaris condiciona la selecció i la presentació dels materials (p. 102-103), que necessita recórrer a la literatura autobiogràfica «com una criatura, per modificar el meu ésser» (p. 115), que no s'avergonyeix ja de confessar que les seves fantasies eròtiques només inclouen adolescents (p. 122-123) i que el pacte amb el lector l'obliga a rellegir el text per a afegir-hi notes al peu aclaridores (p. 87-88). Docte torsimany del desig, de la lluita entre la raó i els sentits –o, el que és el mateix, entre la ficció i la realitat–, clou inapel·lablement el recull reconeixent la subordinació dels segons a la primera i, doncs, la seva supremacia intel·lectual.

Núria León Mercader
Universitat de Barcelona